

Uudenmaan TE-keskuksen kalatalousyksikkö
Hämeen TE-keskuksen kalatalousyksikkö

Lausunto Vantaanjoen kalatalous- ja pohjaeläintarkkailuohjelmasta

1. Kommentti tarkkailuohjelman kappaleeseen 2. *Vesistöalueen kuvaus*

Kappaleessa todetaan, että ”*tulvahuippujen ja sähkökatkosten aikaan osa jätevedestä saatetaan joutua johtamaan puhdistamatta suoraan vesistöön*”. Toteamus antaa väärän kuvan asiasta, kun todetaan, että jätevedettä saatetaan joutua johtamaan puhdistamatta suoraan vesistöön. Totuus on, että **puhdistamatonta jätevedettä johdetaan Vantaanjokeen useita kertoja vuodessa. Käytännössä lähes aina kun sataa vähänkin enemmän.** Puhdistamattoman jäteveden päästöt aiheuttavat Vantaanjoella suurempia ja pienempiä kala- ja eliöstökuolemia. Vantaanjoen jätevesitilanne on syytä kuvata tarkkailuohjelmassa oikein. Väärän mielikuvan luominen ei edistä oikeanlaisen tarkkailun suunnittelua ja toteutusta.

Kappaleessa on kuvailtu Vantaanjoella tehtyjä kunnostustoimia. Kunnostukseksi on nimetty myös lisäveden johtaminen Päijännetunnelista Keravanjokeen. Päijännetunnelin veden johtaminen Keravanjokeen on erittäin tarpeellinen **ensiapu** vesistölle, jonka lähes koko valuma-alueen **luontaisen vesitalouden** tuhoutuminen aiheuttaa uomien kuivumisen sateettomina aikoina. Itse lisäveden johtamista ei ole syytä nimetä kunnostustoimeksi, mutta lisäveden johtamisen antaman ensiavun turvin **pitää ryhtyä varsinaisiin kunnostust toimiin valuma-alueen kunnostamiseksi.**

2. Kommentit tarkkailuohjelman kappaleeseen 3. *Kalatalous Vantaanjoen vesistöalueella*

Kappaleessa kerrotaan, että 1300-luvulla Vantaanjoen saaliskaloja nimitettiin lohiksi, mutta että ”*kysymyksessä lienee kuitenkin ollut meritaimen*”. Esitetty arvelu on perusteeton. **Kukaan ei tänä päivänä tiedä mitä kaloja Vantaanjoesta saatiin saaliiksi 1300-luvulla. Vantaanjokeen on aivan hyvin voinut nousta lohia, meritaimenia, tai molempia.** Tiedossa ei myöskään ole mitään syytä miksi lohia ei olisi noussut Vantaanjokeen. Paljon pienempiinkin jokiin on noussut ja nousee. Nykyisin lohia nousee Vantaanjokeen runsaasti.

Kappaleessa kerrotaan, että Vantaanjokeen on istutettu Aurajoen, Ingarskilanjoen ja Isojoen kantaa olevia taimenia. Todellisuudessa istutettuja kantoja on paljon enemmän. Mainittujen kantojen lisäksi Vantaanjokeen on istutettu eri lähteistä saatujen tietojen mukaan Veikselin, Rautalamminreitit, runsaasti Luutajoen, Ounasjoen ja Epranojan taimenkantoja. Eniten Vantaanjokeen on kuitenkin istutettu ns. Vantaanjoen sekakannan vastakuoriutuneita poikasia, jotka on haudottu Vanhankaupunginkoskelta pyydettyjen emojen mädistä. Nämä Virtavesien hoitoyhdistyksen istuttamat Vantaanjoen sekakannan vastakuoriutuneet poikaset voivat kantaa

Virtavesien hoitoyhdistys ry
Kari Stenholm
www.virtavesi.com

LAUSUNTO VANTAANJOEN KALATALOUS- JA
POHJAEÄLÄINTARKKAILUOHJELMASTA
10.2.2008

minkä tahansa em. taimenkannan perimää, sekä mahdollisesti myös Vantaanjoen alkuperäisen taimenkannan perimää. Vantaanjoen sekakannan perimässä vallitsevana lienee kuitenkin Isojoen ja Ingarskilanjoen taimenien perimä, koska vieraista kannoista näitä kantoja on istutettu eniten. Suomenlahden meritaimenkantojen suojelu- ja käyttösuunnitelmassa tämä Vantaanjokeen nousevien emojen mädistä haudottu Vantaanjoen sekakanta on määritelty ensisijaiseksi Vantaanjoen istutuskannaksi, jolla luodaan uusi meritaimenkanta Vantaanjokeen.

Kappaleessa mainitaan, että nykyisin Vantaanjoen istutuksista vastaa lähinnä ”*Virtavesienhoito ry*”, jolla tarkoitettaneen **Virtavesien hoitoyhdistys ry**:tä, jonka nimi on syytä korjata oikeaksi. Edelleen mainitaan, että RKTL istuttaa 2-vuotiaita lohen vaelluspoikasia Vantaanjoen ”*alaosiin vuosittain*”. On syytä todeta, että RKTL on useana vuotena istuttanut 1- ja 2-vuotiaita lohen vaelluspoikasia myös Vantaanjoen keski- ja yläjuoksulle. Myös Helsingin kaupunki istuttaa velvoiteistutuksina Ingarskilankannan yksikesäisiä taimenia Vantaanjokeen.

Kappaleessa myös ihmetellään, että Vantaanjokeen istutetaan taimenia, ”*vaikka vesistöissä taimen lisääntyy myös luontaisesti*”. Vaikka Vantaanjoella nykyisin tapahtuukin taimenien, myös meritaimenien, luontaista lisääntymistä esim. monissa pääuoman koskissa, Longinojassa, Krapuojassa, Paalijoessa ja Erkylänlukkojenpurossa jne., ei se tee taimenien istuttamista esim. tyhjään, mutta kunnostettuun Ohkolanjokeen millään tavalla vääräksi, koska Ohkolanjoki sijaitsee laajan vesistön eri laidalla kuin taimenien luontaisen lisääntymisen alueet. Pitää myös ymmärtää, että koko Vantaanjoen nykyinen meritaimen- ja taimenkanta yleensäkin on luotu ja sitä luodaan edelleen istutuksilla tyhjiin osiin vesistöä, josta kaikki, tai jokseenkin kaikki taimenet oli tuhottu patojen rakentamisella ja vesistön likaamisella jätevesillä. Esim. Virtavesien hoitoyhdistyksen suorittamat istutukset on Vantaanjoella lopetettu kun kyseisessä vesistönosassa on alkanut tapahtua säännöllisesti taimenien luontaista lisääntymistä. Vantaanjoella istutetaan valitettavasti myös pyyntikokoisia taimenia alueille, joilla tapahtuu taimenien luontaista lisääntymistä. Tällaiset istutukset pitää tietenkin lopettaa, varsinkin kun juuri nämä istukkaat voivat kantaa Vantaanjoen sekakannallekin vierasta perimää.

3. Kommentti tarkkailuohjelman kappaleeseen 4. Tarkkailun perusteet ja pistekuormitus

Kappaleessa todetaan, että ”*Poikkeuksellisten sääolosuhteiden ja mm. laitevikojen seurauksena käsittelemättömiä viemäriä voi päästä vesistöön myös jätevesipumppaamoilta eri puolilla vesistö-alueita*”. Toteamus antaa väärän kuvan asiasta kun todetaan, että käsittelemättömiä viemäriä voi päästä vesistöön. Totuus on, että **puhdistamattomia jätevesiä pääsee vesistöön pumppaamoilta useita kertoja vuodessa. Käytännössä lähes aina kun sataa vähänkin enemmän.** Puhdistamattoman jäteveden päästöt aiheuttavat Vantaanjoella suurempia ja pienempiä kala- ja eliöstökuolemia. Vantaanjoen jätevesitilanne on syytä kuvata tarkkailuohjelmassa oikein. Väärän mielikuvan luominen ei edistä oikeanlaisen tarkkailun suunnittelua ja toteutusta.

Vuotavien pumppaamoiden ja puhdistamoiden tarkkailua on tehostettava. Tästä syystä esim. Riihimäellä pitää olla puhdistamon yläpuolella tarkkailupiste, jossa tarkkaillaan pumppamopäästöjen vaikutusta. Myös välittömästi Riihimäen puhdistamon alapuolella pitää olla tarkkailupiste, jossa tarkkaillaan puhdistamon päästöjen vaikutusta. Hyvinkään Veikkarin pumppaamon alapuolelle Ävikin koskelle pitää perustaa tarkkailupiste Veikkarin pumppaamon päästöjen tarkkailemiseksi.

Puhdistamoiden ja pumppaamoiden sijaintia esittävässä kuvan 2 kartassa Koirajoki on nimetty Kytäjoeksi. Karttavirhe on syytä korjata.

4. Kommentit tarkkailuohjelman kappaleeseen 5. Tarkkailun sisältö ja tavoitteet

Kappaleessa mainitaan, että ”*entisten kuormituspisteiden alapuolisia alueita seurataan vielä kahden vuoden ajan, jonka jälkeen tarkkailun tarve tarkistetaan*”.

Useissa tapauksissa entinen, toimintansa lopettanut puhdistamo (kuormituspiste, jota on tarkkailtu) on muuttunut puhdistamattoman jäteveden päästöjä aiheuttavaksi pumppaamoksi ja lähialueella sijaitsee pumppaamoita, joista puhdistamatonta jätevettä päästetään. Näin on esimerkiksi Jokelassa, jonka puhdistamo on lopetettu, mutta vanhat vuotavat pumppaamot ja lopetetusta puhdistamosta tullut uusi vuotava pumppaamo aiheuttavat puhdistamattoman jäteveden päästöjä Palojokeen usein. Tällaisten entisten kuormituspisteiden alapuolisia tarkkailupisteitä, joissa nykyisin sijaitsee vuotava pumppaamo, ei pidä missään tapauksessa lopettaa, vaan niiden tarkkailua pitää entisestään tehostaa.

Julkisuuteen on annettu kuva, että kunnan liittyminen Viikinmäen keskusviemäriin ratkaisee jätevesiongelmat kunnassa. Asia ei ole näin. Vuotavat pumppaamot jäävät alueelle ja aiheuttavat päästöillään kala- ja eliöstökuolemia edelleen. Jos Viikinmäen jätevesiverkkoon liitettyjen kuntien alueella tarkkailu lopetaan, tilanne muuttuu huonommaksi kuin silloin kun kunnassa vielä oli omia puhdistamoita, joiden ympäristölupien perusteella kunnassa tehtiin jätevesien vaikutuksen tarkkailua.

Kappaleessa käytetään mm. nimitystä ”*satunnaispäästöt*”. Tällä nimityksellä tarkoitetaan puhdistamattoman jäteveden päästöjä pumppamoilta ja puhdistamoiltakin, jotka aiheutuvat pumppaamon, tai puhdistamon häiriöistä. Erityisesti pumppaamoiden, mutta joskus myös puhdistamoiden toiminnan häiriöt ovat Vantaanjoella niin yleisiä, että niistä aiheutuvat **päästöt ovat enemmänkin säännöllisiä** kuin satunnaisia. Tästä syystä satunnaispäästöistä puhuminen on asian harhaanjohtavaa kaunistelua. Puhdistamattoman jäteveden ja esipuhdistetun jäteveden päästöistä pitäisi käyttää koko ajan samaa, oikean kuvan asiasta antavaa nimitystä. Hyvät ja asiasta oikean kuvan antavat nimitykset ovat **puhdistamattoman jäteveden päästö** ja **esipuhdistetun jäteveden päästö**.

Kappaleessa ilmoitetaan, että ”*satunnaispäästöjen*” vaikutusten tarkkailu ei kuulu tähän velvoitetarkkailuohjelmaan. Jätevedenpuhdistamoille ja niiden jätevesiverkoille myönnettyjen

ympäristölupien hengen mukaisesti kaikkien jätevesien vaikutusta täytyy tarkkailla. Myös puhdistamattoman ja esipuhdistetun jäteveden päästöjen. Olisi omituista, jos ainoastaan puhdistetun jäteveden vaikutusta kalakantoihin ja pohjaeläimiin tarkkailtaisiin ja puhdistamattoman jäteveden ja esipuhdistetun jäteveden vaikutus jätettäisiin tarkkailematta. **Juuri puhdistamattoman ja esipuhdistetun jäteveden päästöt tappavat kaloja ja muuta eliöstöä. Siksi nimenomaan juuri niitä täytyy erityisesti tarkkailla.**

Puhdistamattoman ja esipuhdistetun jäteveden päästöt on raportoitava tarkkailuraportissa. Myös Viikinmäen puhdistamon jätevesiverkon osalta. Raportissa on ilmoitettava päästöpaikka, -aika, ja -määrä. Raportissa pitää ilmoittaa myös päästön välittömät vaikutukset kaloille ja muulle eliöstölle, jotka pitää tutkia jokaisen päästön jälkeen välittömästi. Raportissa on myös arvioitava päästöjen vaikutus tarkkailussa saatuihin muihin tuloksiin.

Päästetyn jäteveden määrän raportoinnin yhteydessä on myös ilmoitettava, onko päästetyn jäteveden määrä mitattu, vai arvioitu ja kuka on arvioinut. Riihimäen ja Hyvinkään ympäristöluvuissa on vaatimus *”Kaikissa puhdistamon piirissä olevan viemäriverkoston ohitus- ja ylivuotokohdassa on oltava vähintään sellaiset laitteet, jotka rekisteröivät ohijuoksutuksen ja ylivuodon summaavasti”*. Jos em. kuntien päästöilmoituksissa ilmoitetaan jäteveden päästön määrä ainoastaan arviona, pitää tarkkailuraportissa todeta, että kunta ei tältä osin toimi ympäristöluvan mukaisesti, koska päästön suuruutta mittaavia laitteita ei ole käytössä. Virtavesien hoitoyhdistyksen käytössä olevien tietojen mukaan em. kunnissa ei ole käytössä ympäristöluvan mukaisia päästön määriä mittaavia laitteita, lukuunottamatta ehkä Hyvinkään Veikkarin pumppaamo, jossa mittauslaite saattaa olla käytössä. Kyseisen asian selvittäminen on vaikeaa, koska ympäristölupien noudattamisesta ja varsinkin noudattamatta jättämisestä kertovia tietoja on vaikea viranomaisilta saada.

Tarkkailuraportissa pitäisi ilmoittaa millaisia parantavia toimia kukin kunta on tehnyt jätevesiverkoilleen tarkkailukaudella. Tarkkailuraportissa olisi syytä myös todeta noudattaako kunta jätevesiasioissa ympäristöluvan vaatimuksia. Ympäristölupien noudattamisen valvonta ei ympäristölupien vaatimuksen mukaan kylläkään kuulu yhteistarkkailun toteuttajan tehtäviin, mutta koska ympäristölupia valvovat Uudenmaan- ja Hämeen ympäristökeskukset eivät julkaise mitään tietoja ympäristölupien noudattamisesta, eikä varsinkaan niiden noudattamatta jättämisestä, pitäisi tiedot julkaista edes yhteistarkkailuraportissa.

Yleensäkin salailu jätevesipäästöasioissa pitää lopettaa ja puhdistamattoman jäteveden päästöt pitää julkaista kalatalous- ja pohjaeläintarkkailuraportissa ja myös tiedotusvälineissä niin, että veden käyttäjät ja jäteveden tuottajat tietävät millaisessa tilassa jätevesiasiat Vantaanjoella ovat. Jätevesipäästöjen salailu ei edistä ongelman korjaamista, vaan ylläpitää samaa ongelmaa vuodesta toiseen.

5. Kommentit tarkkailuohjelman kappaleeseen 6. *Kalataloustarkkailu*

Ohjelmassa esitettyihin karttoihin pitää tehdä seuraavat korjaukset. Hyvinkäällä olevan puron nimi ei ole ”Sveitsinjoki”, vaan Sveitsinpuro.

Paalijoki, Erkylänlukkojenpuro, Krapuoja ja Longinoja on syytä lisätä karttoihin, vaikka niissä ei tarkkailua tehdäkään. Mainituissa puroissa tapahtuu meritaimien luontaista lisääntymistä, joten purojen sijainti on syytä näkyä Vantaanjoen kalaston tarkkailua esittävässä kartoissa. Karttoihin on syytä lisätä myös Epranoja, jossa luontaisesti lisääntyy mahdollisesti Vantaanjoen alkuperäinen taimenkanta.

6. Viikinmäen puhdistamon jätevesiverkon jätevesipäästöjen vaikutusten tarkkailu

Julkisuuteen on annettu kuva, että Vantaanjoen jätevesipäästöongelmat ratkeavat sillä, että kunta liitetään Viikinmäen jätevesiverkkoon. Kuva on pääosin väärä. Vaikka kunnan omat puhdistamot lopettavat toimintansa Viikinmäen puhdistamon jätevesiverkkoon liittämisen seurauksena, kunnan alueelle jää edelleen vanhat vuotavat pumppaamot ja vanhasta puhdistamosta tulee usein uusi vuotava pumppaamo. Nykykäytännön mukaan Viikinmäen verkkoon liitettyjen kuntien Vantaanjokeen tapahtuvien jätevesipäästöjen vaikutuksen tarkkailu on lopetettu, tai sitä ollaan lopettamassa, niin kuin tämän lausunnon kohteena olevassa tarkkailuohjelmassakin todetaan.

Em. syystä Viikinmäen jätevesiverkkoon liitettyjen kuntien jätevesipäästöjen vaikutukset ovat jäämässä kalatalous- ja pohjaeläintarkkailun ulkopuolella. Asiaan on saatava korjaus. **Viikinmäen jätevesiverkon alueella on säilytettävä kunnollinen kalatalous- ja pohjaeläintarkkailu, jota pitää tarvittaessa vielä tehostaa. Tarkkailua on järjestettävä erityisesti vuotavien pumppaamoiden alapuolella.**

Viikinmäen puhdistamon ympäristöluvun vaatimukset ovat epätarkempia kuin muualla Vantaanjoella. Helsingin Vesi, Keski-Uudenmaan vesiensuojelun kuntayhtymä, Vantaan Vesi ja Uudenmaan ympäristökeskus ovat hakeneet Viikinmäen jätevedenpuhdistamon ympäristölupaan lievennyksiä. Mm. ympäristöluvassa vuodelta 2004 olleeseen vaatimukseen kaikille ylivuotopaikoille vaadittuihin päästöjen mittauslaitteisiin on haettu em. tahojen toimesta lievennystä ja luvan vaatimus on vuonna 2006 muutettu muotoon ”*Viemäriverkoston ohitus- ja ylivuotokohdissa tapahtuvia ohijuoksuksia ja ylivuotoja, sekä niistä aiheutuvia päästöjä vesistöön on seurattava siten, että niiden määrä voidaan luotettavasti arvioida*”. Käytännössä tämä johtaa siihen, että päästöjen määrästä annetut tiedot eivät ole luotettavia.

Viikinmäen jätevesiverkosta tapahtuu usein jätevesipäästöjä Vantaanjokeen. Esim. Tuusulan kunnan Jokelan pumppaamoilta Palojokeen ja Tuusulan muilta pumppaamoilta Keravanjokeen ja Tuusulanjärveen. Tuusulassa on vuonna 2008 tapahtunut jopa 5 pumppaamon yhtäaikaista

Virtavesien hoitoyhdistys ry
Kari Stenholm
www.virtavesi.com

LAUSUNTO VANTAANJOEN KALATALOUS- JA
POHJAEÄLÄINTARKKAILUOHJELMASTA
10.2.2008

jätevesipäästö. Viime keväänä puhdistamatonta jätevettä päästettiin Tuusulanjärveen myös Järvenpäästä, joka myös on liitetty Viikinmäen puhdistamon jätevesiverkkoon. Myös Helsinki päästi puhdistamatonta jätevettä pumppaamolta Vantaanjokeen vuonna 2007.

Virtavesien hoitoyhdistyksellä on käytettävissään Viikinmäen jätevesiverkkoon liitettyjen kaikkien kuntien päästötiedot ainoastaan tulvakesältä 2004 ja ainakin silloin Viikinmäen puhdistamon jätevesiverkosta tapahtui eniten puhdistamattoman jäteveden päästöjä verrattuna muiden puhdistamoiden jätevesiverkkojen jätevesipäästöihin.

Helsingin kaupungin antaman ilmoituksen mukaan Helsingin pumppaamoilta päästettiin vuoden 2004 kesätulvan aikana puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 150 000 m³, Keravanjokeen 30 000 m³ ja suoraan mereen 50 000 m³. Tällä tuloksella Helsinki voitti ylivoimaisesti kuntien välisen jätevesipäästökilpailun tulvakesänä 2004. Tulvaraportin mukaisesta puhdistamattoman jäteveden kokonaipäästömäärästä 396 070 m³:stä (15 843 rekkakuormallisesta) Helsinki päästi 230 000 m³, mikä on 58 % kokonaispäästömäärästä.

Koska Viikinmäen puhdistamon jätevesiverkkoon kuuluvat myös Vantaa ja Kerava, joiden päästömäärät tulvakesänä 2004 olivat Vantaan osalta 54 100 m³ ja Keravan osalta 140 m³, tulee Viikinmäen puhdistamon jätevesiverkon puhdistamattoman jäteveden päästöjen osuudeksi 72 % kaikista vuoden 2004 kesätulvan aikaisista puhdistamattoman jäteveden päästöistä.

Kari Stenholm
Virtavesien hoitoyhdistys ry
gsm. 040 764 8045
kari.stenholm@kolumbus.fi